

УДК 343.102:[343.71:629.33]+351.811.12

В. О. ГАПЧИЧ,

здобувач Львівського державного університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ І ВИЯВЛЕННЯ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Досліджено організаційні та профілактичні заходи оперативно-розшукової профілактики, які можуть досягнути найбільшого ефекту при поєднанні з комплексом спеціальних заходів, спрямованих на виявлення і попередження незаконного заволодіння транспортними засобами. Зазначено що, задачі загальної профілактики в основному ґрунтуються на аналізі оперативної обстановки, що склалася на території обслуговування. Головними завданнями оперативно-розшукової профілактики незаконного заволодіння транспортними засобами є проведення комплексних загальнопрофілактичних заходів, спрямованих на усунення умов і обставин, що сприяють цим видам злочинів, організація і активне проведення індивідуальних профілактичних заходів щодо осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, участь оперативних підрозділів у загальнопрофілактичних заходах.

Зміст і послідовність проведення профілактичних заходів повинні визначатися індивідуально. Вжиття заходів відносно осіб, взятих на профілактичний облік, вимагає від працівників карного розшуку, дільничних інспекторів та громадськості постійної взаємодії.

Ключові слова: незаконне заволодіння, транспортний засіб, організаційні заходи, профілактичні заходи, оперативно-розшукова профілактика, попередження, виявлення.

В оперативно-розшукову профілактику входять різноманітні оперативно-розшукові методи і дії, що передбачені законом, із виявлення і взяття на облік осіб, поведінка яких свідчить про можливість учинення злочину. Це, так би мовити, правооснова профілактики, оскільки індивідуально-профілактичний вплив має проводитися не по відношенню до абстрактного поняття «особа, що являє собою оперативний інтерес», а щодо осіб, які негативно зарекомендували себе, їх дії мають чітко визначений антисуспільний характер, і їх виявлення потребують спеціальних, у тому числі й оперативно-розшукових дій [1, с. 61], адже більшість із них намагаються приховати від ОВС свої антисуспільні наміри та дії.

Потреба практики боротьби з правопорушеннями у сфері незаконного заволодіння транспортними засобами обумовлена необхідністю наукового аналізу функції профілактики, її форм, методів і засобів, а також їх ефективності й перспектив розвитку. Питання про протидію цим видам злочинів у суспільстві не може розглядатися у відриві від об'єктивних та суб'єктивних факторів соціальної діяльності, спрямованої на профілактику правопорушень. У цьому зв'язку особливо актуальними є дослідження методологічних питань профілактики злочинів як теоретично, так і з позицій конкретно-прикладної діяльності. При цьому слід визначити, що окреме місце у профілактиці

правопорушень посідає оперативно-розшукова профілактика злочинів.

Розробку загальнотеоретичних та організаційно-тактичних основ боротьби з незаконним заволодінням транспортних засобів здійснювали В. П. Бахін, О. М. Бандурка, О. М. Брисковська, М. С. Вертузаєв, О. А. Гапон, Д. В. Гребельський, Є. А. Доля, О. Ф. Долженков, В. П. Захаров, В. В. Іщенко, І. П. Козаченко, Б. Ф. Мицак, О. О. Мороз, Д. Й. Никифорчук, Д. В. Стрельченко, І. Р. Шинкаренко, М. Є. Шумило, Р. В. Щупаківський та інші вітчизняні та закордонні вчені.

Мета статті – дослідити організаційні та профілактичні заходи щодо попередження і виявлення незаконного заволодіння транспортними засобами.

Сьогодні профілактика злочинів розуміється як предметно існуюча система соціального регулювання, що охоплює спеціалізовані органи і формування громадськості, які, застосовуючи досягнення науки, намагаються забезпечити виконання чинних законів [2, с. 91]

Під час організаційних та профілактичних заходів щодо попередження і виявлення незаконного заволодіння транспортними засобами, виходячи з наявної інформації та обстановки, на початковому етапі організується:

– негайне орієнтування постів ДАІ, ВДМ, прикордонних КПП та патрульно-постових нарядів про факт незаконного заволодіння

транспортними засобами, про державний номерний знак, номери агрегатів та інші прикмети викраденого транспорту;

– орієнтування водіїв радіофікованих автомашин таксі, швидкої допомоги, комунальних служб на прикмети викраденого транспортного засобу;

– обстеження району, де вчинено незаконне заволодіння транспортними засобами, і території, що прилягає до нього, а також переслідування злочинців у ймовірному напрямку їх пересування на викраденому транспорті;

– інформування підрозділів Державтоінспекції про факт викрадення автотранспорту з метою його виявлення під час проведення роботи з реєстрації, обліку та нагляду за технічним станом транспортних засобів;

– перевірка можливості симуляції незаконного заволодіння транспортного засобу або викрадення автотранспорту, маючи на увазі, що заяви про незаконне заволодіння транспортними засобами можливі в таких випадках, коли: вчинено автоаварію; вчинено наїзд на громадянина; заявник керував транспортним засобом у нетверезому стані і не зупинився на вимогу працівника міліції; заявник притягується до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, за якими можлива конфіскація майна; заявник, користуючись автотранспортом за дорученням, пошкодив його; заявник має на меті незаконно одержати страхове відшкодування за начебто викрадений автотранспорт [3, с. 449].

У випадках надходження в ОВС, зокрема підрозділи ДАІ, інформації, заяви чи повідомлення про незаконне заволодіння транспортними засобами або напад на водія, внаслідок якого злочинці заволоділи транспортним засобом, а також під час ДТП, з місця скоєння якої водій зник, чергова частина вводить у дію план пошукових та загороджувальних заходів «Перехоплення».

Про розшукуваний транспортний засіб та його прикмети (зокрема оббивку сидінь і салону, речі, що знаходяться в ньому, тощо) негайно орієнтують усі ОВС, пости ДАІ, які знаходяться на шляху його ймовірного руху.

На місце скоєння незаконного заволодіння транспортного засобу, нападу на водія, ДТП із смертельним наслідком або тяжкими тілесними ушкодженнями виїжджає слідчо-оперативна група у складі: слідчого, оперуповноваженого карного розшуку (у випадках скоєння ДТП) підрозділу ДАІ.

Для надання допомоги слідчо-оперативній групі можуть залучатися: спеціалісти-

автотехніки, судово-медичні експерти (у випадках наявності трупа), інспектори-кінологи зі службово-розшуковими собаками.

Діяльністю усіх працівників, які беруть участь в огляді місця події (злочину), керує слідчий. Якщо на місці дорожньо-транспортної пригоди зазначені особи відсутні, старшим є інспектор підрозділу ДАІ або дорожньої міліції.

На місці події учасники огляду виконують такі дії:

– слідчий проводить огляд місця події, керує діями інших учасників огляду з виявлення та фіксації слідів та інших речових доказів, що мають значення для розкриття злочину;

– оперуповноважений карного розшуку проводить необхідні оперативно-розшукові заходи з метою встановлення можливих очевидців злочину та інших осіб, які обізнані з його обставинами, вживає заходів щодо виявлення транспортного засобу, а також осіб, які скоїли злочин;

– експерт-криміналіст надає допомогу слідчому у виявленні слідів злочину, встановленні механізму їх утворення, в розшуку, вилученні й зберіганні предметів, які мають значення у справі;

– працівники ДАІ, дорожньої міліції допомагають слідчому у встановленні обставин і свідків незаконного заволодіння транспортним засобом, дорожньо-транспортної пригоди, в одержанні від них інформації з метою швидкого затримання транспортного засобу, в складанні схеми місця події, беруть участь в його огляді;

– спеціаліст-автомеханік надає допомогу у встановленні за наявними слідами виду та марки транспортного засобу, виявленні механізму ДТП, дослідженні дорожньої обстановки, інших обставин, які сприяли скоєнню ДТП;

– інспектор-кінолог відшуковує вихідні точки, з яких можливе застосування службово-розшукової собаки для виявлення залишених (захованих) знарядь скоєння злочину, осіб, які залишили транспортний засіб і зникли з місця події;

– лікар-спеціаліст у галузі судової медицини бере участь в огляді трупа на місці його виявлення, а також транспортного засобу. Для консультації слідчого з питань, пов'язаних з оглядом, виявляє ознаки, що дозволяють визначити характер та механізм утворення ушкоджень у потерпілого.

Під час огляду місця угоду, крадіжки транспортного засобу особливу увагу варто приділяти виявленню слідів, за якими може бути встановлений злочинець (сліди рук, взуття,

знарядь злочину, одягу, інших предметів, що залишені злочинцем), встановленню ознак, що дозволяють визначити напрямок його руху, а також наявність будь-яких слідів на розшукованому транспортному засобі, одязі злочинця.

А під час огляду ДТП, з якої водій зник разом з транспортним засобом, особлива увага приділяється виявленню та фіксації слідів, речових доказів, що дозволяють встановити вид та марку транспортного засобу і напрямок його ймовірного руху. Якщо від власника знайденого на місці ДТП транспортного засобу надійшла заява про його угон, необхідно вжити заходів щодо зберігання замка запалювання і пристрою проти угону (якщо таке мається) для проведення трасологічної експертизи.

Проведення організаційних та профілактичних заходів має здійснюватися суворо на плановій основі, і це диктується насамперед тим, що залучаються сили різних за своїми організаційно-тактичними можливостями органів, служб та підрозділів, і не тільки МВС, а також необхідністю узгодженості і координації

всього комплексу заходів за метою, місцем, часом, формами і способами дії [4, с. 147].

Таким чином, можна зробити висновок, що під час проведення організаційних та профілактичних заходів щодо попередження і виявлення незаконного заволодіння транспортними засобами зміст і послідовність профілактичних заходів мають визначатися індивідуально. Вжиття заходів щодо осіб, взятих на профілактичний облік як потенційних «угонщиків», вимагає постійної взаємодії оперуповноважених карного розшуку, дільничних інспекторів міліції і громадськості. Необхідним елементом цього комплексу заходів є контроль за поведінкою профілактованого, за змінами, що відбуваються в навколишньому мікросередовищі. Одним із шляхів підвищення ефективності індивідуальної профілактики є використання заходів щодо попередження та виявлення злочинів цього виду; необхідна також розробка науково обґрунтованих показників та критеріїв оцінки результатів відповідної діяльності.

Список використаних джерел

1. Западнюк О. Б. Оперативно-розшукова характеристика кримінального секс-бізнесу в Україні / О. Б. Западнюк // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2004. – № 2. – Ч. 2. – С. 60–69.
2. Гордєєв В. В. Незаконне заволодіння транспортом: протидія засобами попередження : монографія / В. В. Гордєєв, В. П. Захаров, В. К. Колпаков. – Х. : Харків юрид., 2012. – 408 с.
3. Методичний посібник із безпеки дорожнього руху для працівників Державтоінспекції керівників та персоналу автотранспортних підприємств, водіїв та всіх учасників дорожнього руху / під заг. ред. Сало О. М. – Л. : ЛьвДУВС, 2009. – 492 с.
4. Захаров В. П. Попередження незаконного заволодіння транспортним засобом : монографія / В. П. Захаров, Б. Ф. Мицак. – Л. : ЛьвДУВС, 2010. – 368 с.

Надійшла до редколегії 11.12.2013

ГАПЧИЧ В. А. ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ И ПРОФИЛАКТИЧЕСКИЕ МЕРОПРИЯТИЯ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ И ВЫЯВЛЕНИЮ НЕЗАКОННОГО ЗАВЛАДЕНИЯ ТРАНСПОРТНЫМИ СРЕДСТВАМИ

Исследованы организационные и профилактические мероприятия оперативно-розыскной профилактики, которые могут достичь наибольшего эффекта при сочетании с комплексом специальных мероприятий, направленных на выявление и предупреждение незаконного заавладения транспортными средствами.

Указано, что задачи общей профилактики в основном основываются на анализе оперативной обстановки, сложившейся на территории обслуживания. Главными задачами оперативно-розыскной профилактики незаконного заавладения транспортными средствами являются проведение комплексных общепрофилактических мероприятий, направленных на устранение условий и обстоятельств, способствующих данным видам преступлений, организация и активное проведение индивидуальных профилактических мероприятий в отношении лиц, от которых можно ожидать совершения преступлений, участие оперативных подразделений в общепрофилактических мероприятиях.

Содержание и последовательность проведения профилактических мероприятий должны определяться индивидуально. Принятие мер в отношении лиц, взятых на профилактический учет, требует от работников уголовного розыска, участковых инспекторов и общественности постоянного взаимодействия.

Ключевые слова: незаконное заавладение, транспортное средство, организационные мероприятия, профилактические мероприятия, оперативно-розыскная профилактика, предупреждение, выявление.

HAPCHYCH V. O. ORGANIZATIONAL MEASURES AND PRECAUTIONS CONCERNING PREVENTION AND DETECTION OF VEHICLES' ILLEGAL POSSESSION

Organizational measures and precautions of operative and search prevention are researched. These measures may be more effective while combining with the complex of special measures directed on detecting and preventing vehicles' illegal possession. The tasks of general prevention are grounded on the analysis of operational situation, which is formed on the service territory.

The main tasks of operative and search prevention of vehicles' illegal possession are realization of complex general and preventative measures directed on elimination of conditions and circumstances assisting commission of these crimes, organization and active carrying out of individual preventative measures according persons, who are expected to commit crimes, participation of operational divisions in general preventative measures.

Content and consistency of preventative measures' realization should be determined individually. Application of measures pertaining to the persons mentioned in preventative account requires permanent cooperation between the officers of Criminal Investigation Department, district police officers and public.

Article's subject and topic are organizational measures and precautions concerning prevention and detection of vehicles' illegal possession. Article's objective is determination of effective organizational measures and precautions concerning prevention and detection of vehicles' illegal possession. Methods of the research are comparative and formally logical. Results of the research are expressed in the analysis and comparison of foreign and domestic scientists' works in various fields of law. The field of implementation is criminal procedural activity, operative and search activity, criminalistics. Article's practical significance is that some provisions of the article may be used for preparing amendments to criminal procedural law, as well as writing monographs and educational and methodical manuals. Conclusions are that the analysis of stated information in the research stipulates insufficient theoretical and practical elaboration of the issues connected with development of organizational measures and precautions concerning prevention and detection of vehicles' illegal possession.

Keywords: *vehicles, illegal possession, organizational measures, precautions, prevention, detection, operative and search prevention.*

УДК 343.2/.7(477):341

О. О. ЖИТНИЙ,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ГНОСЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО МЕТОДУ)

Висвітлено змістовні і праксеологічні аспекти застосування порівняльного методу в інтернаціональних кримінально-правових дослідженнях. Об'єктом дослідження є гносеологічні засади сучасної науки кримінального права України. У роботі використано діалектичний метод та аксіологічний підхід.

Розкрито перспективи й особливості використання методу порівняльного правознавства в інтернаціональних кримінально-правових дослідженнях. Вказано, що порівняльний метод в них має застосовуватись із урахуванням особливостей структури, системи й змісту об'єктів, які порівнюються. Констатовано, що порівняння в таких випадках є змішаним, оскільки поєднує нормативний і функціональний аспекти.

Ключові слова: *кримінальне право, порівняльний метод, міжнародна нормативна система, міжнародно-правовий вимір, інтернаціональний напрям.*